

МАРІАМНА КАПІТУЛА

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-9993-3865>

магістрант першого року навчання

*кафедри оперної підготовки та музичної режисури
Національної музичної академії імені П. І. Чайковського*

Науковий керівник: Олена Касьянова,

кандидат мистецтвознавства,

професор, заслужений діяч мистецтв України,

професор кафедри оперної підготовки та музичної режисури

Національної музичної академії імені П. І. Чайковського

(Київ, Україна)

©Капітула М., 2024.

РЕПЕРТУАРНА ПОЛІТИКА ТЕАТРІВ МАЛИХ ФОРМ

УКРАЇНСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Постановка проблеми. В умовах збройного конфлікту, який переживає Україна, спостерігається помітний сплеск інтересу до національних звичаїв та традиції, історії, видатних постатей тощо. Цей феномен є важливим як для зміцнення національної ідентичності, так і для культурно-театрального відродження країни. У складні часи люди прагнуть звертатися до своїх коренів, щоб знайти опору і сенс. Театри малих форм української традиції прекрасно справляються з поставленими завданнями, їхня перевага у мобільності та гнучкості, зручному розташуванні в окремих мікрорайонах. Вони здатні швидко реагувати на потреби місцевих громад і створювати тісний контакт з глядачами. Пропонують різноманітні програми для різних вікових груп, включаючи дитячі вистави, освітні проєкти, інтерактивні шоу та камерні музичні, драматичні постановки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і становлення театрів малих форм в історичному аспекті досліджували Г. Веселовська [1], Н. Толошняк [9], О. Співаковський [7], Н. Чечель [11]. Українську обрядовість як підґрунтя формування репертуару театрів малих форм розглядали О. Воропай [3], І. Гунчик [4], І. Ігнатенко [5]. Образи української міфології та демонології знайшли своє відображення у працях В. Войтович [2], О. Порицької [6], О. Тиховської [8], «Українському бестіарії» [10].

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан репертуарної політики вітчизняних театрів малих форм, виявити основні вектори її спрямованості в контексті української традиції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Театральна мапа України рясніє різноманітними колективами, серед яких як державні, так і не державні – муніципальні, комунальні, аматорські та професійні театри імпровізації або перфомену, ляльок, тіней, пантоміми тощо. Серед цього розмаїття чільне місце посідають театри малих форм, їх функціональне призначення багатогранне і має такі переваги. Локальність. Театри малих форм Києва, розташовані в окремих мікрорайонах (приклад ДВРЗ – театр «Дзеркало», Солом'янський район – театр «Дивний замок», Троєщина – «Театр на Троєщині», гастрольний театр «Маланка») та працюють із тутешнім глядачем. Зручний та доступний культурний осередок, неподалік від дому – це не просто гарно проведене дозвілля, а й розбудова театральної інфраструктури міста, що сприяє підвищенню якості життя мешканців, розвитку креативних індустрій та загальному соціальному й економічному розвитку.

Мобільність таких театрів часто дозволяє презентувати свої постановки на альтернативних майданчиках: у лікарнях, школах, на вулиці чи бомбосховищі. Стислість та лаконічність вистав забезпечується завдяки правильно сформованому репертуару театру, основу якого складають одноактні п'єси, які граються без антракту. Це відповідає сучасному ритму життя, де глядач, часто обмежений у часі, засвоює швидко основну ідею твору та емоційний заряд і може дістатись додому до комендантської години. Камерність театрів малих форм передбачає щільний зв'язок з аудиторією, дозволяє побудувати міцні довірливі стосунки з глядачем, який, можливо, тільки розпочинає своє знайомство з мистецтвом. Саме такий театр слугує інструментом для соціальної інтеграції різних груп населення, включаючи переселенців з окупованих територій, надаючи їм голос та можливість бути почутими.

Театри малих форм української традиції відіграють важливу роль у збереженні та передачі культурної спадщини. Постановки класичних українських

творів, адаптації народних казок і легенд сприяють збереженню національної ідентичності та культурних традицій. Репертуарне спрямування українських театрів малих форм можна умовно поділити на два напрями. Перший – це звернення до класичних авторів, які належать до культурної літературної спадщини. Серед них – Леся Українка, Іван Франко, Іван Карпенко-Карий, Микола Куліш, Микола Хвильовий та інші автори, які визначали культурний ландшафт минулих століть. Другий – це сучасні автори, серед яких такі прізвища, як Наталя Ворожбит, Неда Неждана, Анна Багряна, Ігор Білиць, які відображають актуальні теми сьогодення, у тому числі й рефлексію на бойові дії. У київських театрів нині існує тенденція на інсценізацію прозових творів для постановок. Інсценізація традиційних казок та легенд сприяє збереженню усної народної творчості, роблячи її доступною для сучасної аудиторії.

Репертуарна політика театрів малих форм української традиції охоплює кілька основних векторів, що популяризують українську народну культурно-мистецьку спадщину. Фольклорно-етнографічний аспект включає постановки з відтворенням народних звичаїв, обрядів, традицій, народні сюжети, пісні та танці. Календарний – ілюструє традиції святкування, що відображають обряди та ритуали, пов'язані з циклами пір року, а також Різдвом, Великоднем, Іваном Купалою, Масляною тощо. Родинний вектор побудований на цінностях сім'ї та родини, відображає використання у виставах театралізованих обрядів сватання, весілля, хрестин, поховання. Міфологічний та демонологічний аспект вистав, що базуються на міфах, легендах, сказаннях про богів, героїв, фантастичних істот, включає постановки, що висвітлюють вірування наших пращурів у добрі та темні сили: мавок, русалок, вії, лісовиків, упирів, водяників, чортів.

Прикладом режисерського втілення музично-театральної вистави в контексті української традиції є вистава «Мавка. Таємниці «Лісової Пісні», режисерка-постановниця – автор дослідження Капітула Маріамна. Режисерським ходом образного вирішення пластичного малюнка однієї зі сцен вистави було використання обрядів таїнства весілля та вінчання між Мавкою та Лукашем.

Висновки. Перспективи театрів малих форм в умовах соціокультурних реалій сьогодення багато в чому залежать від правильно обраної спрямованості репертуарної політики, здатності адаптуватись до змін та затребуваності у різних верств населення. Керівники театрів малих форм української традиції повинні бути гнучкими та враховувати запити сучасного глядача, зберігаючи при цьому свою культурну ідентичність та традиції.

Список використаної літератури та джерел

1. Веселовська, Г. І., 2010. Український музичний театр «малих форм» першої половини ХХ століття. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*, 89, сс.110–125.
2. Войтович, В. М., 2002. *Українська міфологія*. Київ: Либідь.
3. Воропай, О. І., 1958. *Звичай нашого народу: етнографічний нарис*. У 2 т. Т. 1. Мюнхен: Українське видавництво.
4. Гунчик, І. В., 2005. *Український okazіонально-обрядовий фольклор: структурно-функціональний аспект*: Автореф. дис. канд. філол. наук. Львівський національний університет імені Івана Франка.
5. Ігнатенко, І. В., 2016. *Етнологія для народу. Свята, традиції, звичай, обряди, прикмети, вірування українців*. Харків: Клуб сімейного дозвілля.
6. Поріцька, О. А., 1998. *Українська народна демонологія у загальнослов'янському контексті (19– поч. 20 ст.)*. Автореф. дис. канд. іст. наук.
7. Співаковський, О. В., 2020. Українські постановки малих музично-театральних форм доби 2000-х років. *Українське музикознавство*, 46, сс.75–85.
8. Тиховська, О. М., 2015. Персоніфікація архетипу тіні у міфологічному світогляді українців. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, 20, сс.130–135.
9. Голошніак, Н. А., 1991. *Українська камерна опера (до проблеми еволюції жанру)*. Автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Київська державна консерваторія імені П. І. Чайковського.
10. Мальовій, 2023. *Український бестіарій*. Київ: Мальопус.
11. Чечель, Н. П., 2005. *Дискурс стилю в ретроспективі української видовищної і драматичної культури*. Автореф. дис. д-ра філософ. наук. Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

ОЛЕНА МАРКОВА

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4711-9538>

доктор мистецтвознавства, професор,
заслужений працівник культури України,
завідувачка кафедри теоретичної та прикладної культурології
Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової
(Одеса, Україна)

©Маркова О., 2024.

ХОРОВІ ТА КОМПОЗИТОРСЬКІ ПЕРЕХРЕСТЯ

КИЇВСЬКОЇ ТА ОДЕСЬКОЇ МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ШКІЛ

Київська музична академія – імені П.І. Чайковського, Одеська музична академія – імені А.В. Нежданової. Обидві відзначені іменами, які Україні